

CZU: 343.1:341.4

ECHIPELE COMUNE DE INVESTIGAȚII – FORMĂ A ASISTENȚEI JURIDICE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

Dinu OSTAVCIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0001-5317-3296

Tudor OSOIANU,

doctor în drept, profesor universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate
informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0003-1506-4501

Rezumat

Odată ce Republica Moldova și-a declarat independența, dorind a fi un stat democratic, în care sunt respectate drepturile și libertățile omului, a fost și este interesată să și armonizeze normele legislative și să și creeze mecanisme eficiente pentru înfăptuirea justiției, astfel încât să corespundă standardelor europene de calitate. Această manifestare presupune aspirația țării noastre de a adera la comunitatea europeană.

În acest sens, țara noastră a fost admisă ca membru cu drepturi depline în organizația mondială și în agențiile sale specializate, urmând aderarea la multiple instituții europene și internaționale. Prin urmare, în vederea consolidării statului de drept, Republica Moldova, având aspirația vectorului european, și-a exprimat consimțământul de a fi parte la instrumentele internaționale în materia asistenței juridice internaționale.

O nouă formă de asistență juridică internațională în materie penală este crearea echipelor comune de investigații, care s-a dovedit a fi un instrument eficient în combaterea criminalității transfrontaliere.

Prin urmare, articolul respectiv se referă la importanța acestei forme de asistență juridică internațională, modul în care sunt create echipele comune de investigații, oportunitatea și eficiența lor în administrarea probatoriului în anumite cauze penale.

Cuvinte-cheie: proces penal, investigații, echipe comune, asistență juridică internațională, administrarea probelor.

Summary

Once the Republic of Moldova declared its independence, desiring to be a democratic state, where human rights and freedoms are respected, it was and is interested in harmonizing its legislative norms and creating effective mechanisms for the administration of justice, in order to meet European quality standards. This manifestation implies the aspiration of our country to join the European community.

In this regard, the Republic of Moldova had been admitted as a member with full rights in the world organization and in its specialized agencies, following the accessi-

on to multiple European and international institutions. Consequently, in order to strengthen the rule of law, the Republic of Moldova, having the aspiration of the European vector, expressed its consent to be a party to the international instruments in the matter of international legal assistance.

A new form of international legal assistance in criminal matters is the creation of joint investigation teams, which has proven to be an effective and efficient tool in combating cross-border crime.

Therefore, the present article refers to the importance of this form of international legal assistance, the way in which joint investigation teams are created, their appropriateness and efficiency in the administration of evidence in certain criminal cases.

Keywords: penal trial, investigations, joint teams, international legal assistance, evidence administration.

Introducere. Aderarea la multiple organisme internaționale, implicit exprimarea consimțământului de a fi parte la instrumentele internaționale în materia asistenței juridice a sporit consolidarea politicii Republicii Moldova de dezvoltare a relațiilor de colaborare cu toate țările lumii, de promovare a unui climat de pace și securitate, de reprimare a oricăror forme de criminalitate și fraudă a legii. Contribuția practicii noastre convenționale la practica generală în materia asistenței juridice reflectă și subliniază încă o dată dorința Republicii Moldova de a-și dezvolta progresiv relațiile de colaborare juridică cu alte state în scopul apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totodată, posibilitățile de cooperare în domeniul asistenței juridice internaționale s-au diversificat: au apărut noi inițiative de coordonare la nivel european a problematicii transfrontaliere, iar construcția comunitară s-a îmbogățit cu noi instituții, precum EUROJUST, care contribuie la îmbunătățirea cooperării între autoritățile competente ale statelor membre, în special prin facilitarea examinării solicitărilor de asistență juridică reciprocă la nivel european și a cererilor de extrădare [6, p. 7].

Eliminarea treptată a controalelor la frontieră pe teritoriul Uniunii Europene a facilitat considerabil libera circulație a cetățenilor Uniunii Europene, permițându-le însă infractorilor, în paralel, să acționeze mai ușor la nivel transnațional. Pentru a combate flagelul reprezentat de criminalitatea transfrontalieră, spațiul de libertate, securitate și justiție cuprinde măsuri de promovare a cooperării judiciare între statele membre în materie penală, punctul de plecare constituindu-l principiul recunoașterii reciproce. De asemenea, au fost adoptate măsuri specifice pentru a combate criminalitatea transnațională și terorismul și pentru a garanta protejarea drepturilor victimelor, suspectilor și deținuților peste tot în Uniunea Europeană [4].

O formă nouă a asistenței internaționale în materie penală reprezintă „echipele comune de investigații” (JIT), care și-a găsit oglindirea în mai multe documente internaționale.

Conceptul de „echipă comună de investigații” s-a născut din convin-

gerea că metodele existente de cooperare internațională în domeniul polițienesc și judiciar nu erau, în sine, suficiente pentru a face față cazurilor grave de criminalitate organizată transfrontalieră. S-a considerat că o echipă formată din anchetatori și autorități judiciare din două sau mai multe state, acționând împreună și pe baza unei autorități juridice și a unei securități juridice clare cu privire la drepturile, îndatoririle și obligațiile participanților, ar îmbunătăți combaterea criminalității organizate [7, p. 38].

Astfel, prin Legea nr. 15-XV din 17.02.2005, statul nostru a ratificat Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000, adoptată la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 16.10.2005.

Potrivit art. 19 din Convenția respectivă, Statele Părți au în vedere să încheie acorduri sau aranjamente bilaterale sau multilaterale în baza cărora, pentru cauzele care fac obiectul anchetelor, urmăririlor sau procedurii judiciare în unul sau mai multe țări, autoritățile competente respective pot stabili instanțe de anchetă comune. În absența unor asemenea acorduri sau aranjamente, pot fi hotărâte anchete comune de la caz la caz. Statele Părți interesate veghează ca suveranitatea Statului Parte pe teritoriul căruia se desfășoară ancheta să fie pe deplin respectată.

Prin Legea nr. 312 din 26.12.2012, Republica Moldova a ratificat cel de-al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală, încheiat la Strasbourg la 08.11.2001 și semnat de R. Moldova la 13.03.2012 [1].

În conformitate cu prevederile art. 20 din Protocolul menționat, de comun acord, autoritățile competente din două sau mai multe Părți pot constitui o echipă comună de investigații pentru un anumit scop și o perioadă limitată de timp – perioadă care poate fi prelungită de comun acord – să efectueze anchete penale într-unul sau mai multe dintre Statele Părți care au înființat echipa. Componenta echipei este stabilită în acord.

În urma ratificării Protocolului vizat, Republica Moldova a desemnat Procuratura Generală ca instituție care va decide crearea echipei comune de investigații.

La 19.04.2013, prin Legea nr. 85 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, a fost modificată și completată Legea nr. 371 din 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, întrucât a fost introdusă noțiunea de echipe comune de investigații.

Potrivit art. 33¹ din Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, autoritățile competente din cel puțin două state pot să constituie, de comun acord, o echipă unică de investigații, cu un obiectiv precis și pentru o durată limitată, care poate fi prelungită cu acordul tuturor părților, în vederea desfășurării urmăririi penale în unul sau în mai multe

dintre statele care constituie echipa. Constituirea și activitatea echipei se realizează conform prevederilor Codului de procedură penală.

Prin urmare, CPP [2] a suferit și el modificări și completări, astfel încât prevederile din Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală și-au găsit reflectare și în legea procesual penală (art. 540², alin. (1) CPP) [2]. De reținut că componența echipei de investigații este decisă de comunul acord al părților, iar cererea pentru constituirea echipei comune poate fi făcută de orice parte contractantă interesată.

Echipele comune de investigații nu pot fi instituite în cazul în care infracțiunea cercetată are un caracter strict național, fără elemente de extraneitate, chiar dacă este gravă, deosebit sau excepțional de gravă. Dacă infracțiunea are un caracter național și se impune efectuarea unor acțiuni de urmărire penală într-un stat sau altul, efectuarea acestora urmează să fie solicitată prin comisie rogatorie, în ordine generală, în cadrul asistenței juridice internaționale în materie penală [5, pct. 13)-14]).

În conformitate cu prevederile art. 540², alin. (2) CPP [2], Echipa comună de investigații poate fi creată atunci când:

1) în cadrul unei urmăriri penale în curs în statul solicitant se impune efectuarea unor urmăriri penale dificile, care implică mobilizarea unor mijloace importante ce privesc și alte state;

2) mai multe state efectuează urmăriri penale care necesită o acțiune coordonată și concertată în statele respective.

Potrivit acestei prevederi, reiese că echipele comune de investigații nu pot fi constituite oricând și crearea lor nu poate fi bazată decât pe aceste criterii. Prevederile respective presupun comiterea unor infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave, cercetarea cărora este dificilă și privește mai multe state. Respectiv, avem în vedere obligatoriu criteriul transfrontalier și internațional al infracțiunilor, iar în lipsa acestuia echipele comune nu pot fi create și activitatea lor este imposibilă.

Cererea de formare a echipei comune de investigații poate fi formulată de orice stat implicat. Echipa comună de investigații (JIT) este formată în unul dintre statele în care urmează a fi efectuată urmărirea penală (art. 540², alin. (3) CPP) [2].

Astfel, pentru a fi create echipele comune de investigații este necesară depunerea unei cereri către autoritățile competente ale țărilor străine, în funcție de dimensiunea transfrontalieră sau internațională a infracțiunii. Această cerere va fi întocmită de către procurorul care conduce cu urmărirea penală într-o cauză penală concretă, din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală, care va întocmi un raport în acest sens. Cererea întocmită, care va corespunde după formă și conținut, va fi expediată Secției asistență juridică internațională și integrare europeană a Procuraturii Gene-

rale și soluționarea acestora se va face potrivit procedurii indicate la cererea de comisie rogatorie, care se aplică în modul corespunzător acestora.

Se recomandă ca până la întocmirea cererii respective procurorul să comunice despre aceste intenții și posibilități organelor de drept competente ale statelor vizate sau punctelor de legătură (contact) la Eurojust și Europol pentru a discuta avantajele posibile și pașii concreți în vederea constituirii echipei comune de investigații. Acest fapt se va realiza cu scopul nepericlitării și neîntârzierii constituirii acestei echipe [5, pct. 20].

În conformitate cu prevederile art. 540², alin. (4) CPP [2], cererea de formare a echipei comune de investigații cuprinde autoritatea care a înaintat cererea, obiectul și motivul cererii, identitatea și naționalitatea persoanei în cauză, numele și adresa destinatarului, dacă este cazul și propuneri referitoare la componența acesteia.

Considerăm că cererea cu privire la constituirea echipei comune de investigații trebuie să corespundă formei și conținutului cererii de comisie rogatorie (art. 537 CPP) [2], luându-se în calcul specificul activității acestor echipe. Totodată, această cerere și actele anexate se întocmesc în limba de stat și se traduc în limba statului solicitat sau într-o altă limbă, potrivit prevederilor sau rezervelor la tratatul internațional aplicabil, de regulă engleză sau franceză.

Cererea de constituire a echipelor comune de investigații, pe lângă cerințele ce sunt dictate în cererea de comisie rogatorie, trebuie să cuprindă:

- a) legislația națională, tratatul internațional sau acordul de reciprocitate în baza cărora se va solicita crearea echipei comune de investigații;
- b) condițiile ce permit constituirea;
- c) date referitoare la părțile, conducătorii, membrii și participanții echipei din partea Republicii Moldova;
- d) deziderate ce țin de procedura operațională;
- e) date cu privire la activitățile echipei ce se propun a fi realizate;
- f) alte date importante ce reies din materialele cauzei.

În cazul în care statul sau statele străine au comunicat intențiile cu privire la acordul de creare a echipei comune de investigații, subdiviziunea specializată a Procuraturii Generale va organiza, cât mai curând posibil, convocarea părților pentru a discuta asupra conținutului Acordului de constituire a echipei comune și pentru a întocmi proiectul acestui act procedural. La negocierea acordului va participa procurorul care conduce sau care exercită urmărirea penală, ofițerul de urmărire penală; de asemenea poate fi invitat și ofițerul de investigații inclus în grupul de lucru pe dosar și care este propus în calitate de membru al echipei comune de investigații. Acordul se semnează de conducătorul echipei comune de investigații și este coordonat cu procurorul general sau primul adjunct al acestuia, iar din partea organelor

lor de drept ale statelor străine ce formează echipa semnează persoanele împuternicite în acest sens [5, pct. 25-32].

În cazul în care negocierile privind constituirea echipei comune de investigații fie au eșuat, fie una din părți a refuzat să semneze acordul, se va exclude posibilitatea activității acestei echipe.

Este de reținut că acordul menționat trebuie să reglementeze în concret acțiunile, rolul fiecărui membru, dreptul de a participa sau nu la efectuarea unor acțiuni procesuale, dreptul efectuării unor acțiuni de către membrii detașați, modificarea echipei comune de investigații, perioada de activitate și altele.

De menționat faptul că componenții echipei comune de investigații, desemnați de autoritățile Republicii Moldova, au calitatea de membri, în timp ce membrii desemnați de un stat străin au calitatea de membri detașați (art. 540², alin. (5) CPP) [2].

În corespundere cu art. 540², alin. (6) CPP, activitatea echipei comune de investigații pe teritoriul Republicii Moldova se desfășoară potrivit următoarelor reguli:

1) conducătorul echipei comune de investigații este un reprezentant al autorității care participă la urmărirea penală din statul membru pe teritoriul căruia funcționează echipa și acționează în limitele competențelor ce îi revin conform dreptului său național;

2) acțiunile echipei se desfășoară conform legii Republicii Moldova. Membrii echipei și membrii detașați își execută sarcinile sub responsabilitatea persoanei prevăzute la pct. 1), ținând seama de condițiile stabilite de propriile autorități în acordul privind formarea echipei.

Acțiunile de urmărire penală și măsurile speciale de investigații se vor efectua de către membrii echipei comune în strictă conformitate cu CPP. Toate acțiunile se efectuează sub conducerea conducătorului echipei comune de investigații. Conducătorul echipei comune de investigații va fi numit procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală sau un procuror ierarhic superior.

Membrii detașați pe lângă echipa comună de investigații sunt abilitați să fie prezenți la efectuarea oricăror acte procedurale, cu excepția cazului când conducătorul echipei, din motive speciale, decide contrariul (art. 540², alin. (7) CPP). Atunci când echipa comună de investigații urmează să efectueze acte procedurale pe teritoriul statului solicitant, membrii detașați pot cere autorităților lor competente să efectueze actele respective (art. 540², alin. (8) CPP). Un membru detașat pe lângă echipa comună de investigații poate, conform dreptului său național și în limitele competențelor sale, să furnizeze echipei informațiile ce sunt la dispoziția statului care l-a detașat, în scopul derulării urmăririi penale efectuate de echipă (art. 540², alin. (9) CPP) [2].

Informațiile obținute în mod obișnuit de un membru sau un membru detașat în cadrul participării la o echipă comună de investigații și care nu pot fi obținute în alt mod de către autoritățile competente ale statelor implicate pot fi utilizate: 1) în scopul pentru care a fost creată echipa; 2) pentru a descoperi, a cerceta sau a urmări alte infracțiuni, cu consimțământul statului pe teritoriul căruia au fost obținute informațiile; 3) pentru a preveni un pericol iminent și serios pentru securitatea publică, respectând dispozițiile prevăzute la pct. 2); 4) în alte scopuri, dacă acest lucru este convenit de către statele care au format echipa (art. 540², alin. (10) CPP).

În urma celor expuse distingem faptul că o echipă comună de anchetă este un instrument de cooperare internațională bazat pe un acord între autoritățile competente, atât cele judiciare (judecători, procurori, judecători de instrucție...), cât și cele de aplicare a legii, din două sau mai multe state, stabilită pe o perioadă limitată și în scopuri specifice, în vederea desfășurării anchetelor penale într-unul sau mai multe din statele membre implicate.

În comparație cu formele tradiționale de cooperare polițienească și judiciară, echipele comune de investigații (JIT) au următoarea valoare adăugată:

– JIT permit colectarea directă și schimbul direct de informații și de probe fără necesitatea de a utiliza mijloacele tradiționale de asistență judiciară reciprocă (AJR). Informațiile și probele colectate în conformitate cu legislația statului în care operează echipa pot fi partajate pe baza (unică) a acordului privind JIT; și

– Membrii detașați ai echipei (și anume cei care provin dintr-un alt stat decât cel în care operează JIT) au dreptul de a fi prezenți și de a participa, în limitele prevăzute de legislația națională și/sau prevăzute de către conducătorul JIT, în măsuri de anchetă desfășurate în afara statului lor de origine. Din aceste motive, JIT constituie un instrument de cooperare foarte eficient și eficace, care facilitează coordonarea anchetelor și a urmărilor penale realizate în paralel în mai multe state [3, subpct. 2)].

În final, dorim să încurajăm practicienii, în special subdiviziunile care fac investigații în materia crimei organizate, să purceadă la crearea echipelelor comune de investigații. Or, datorită acestora pot fi obținute cu mult mai multe informații și probe în vederea tragerii la răspundere penală a infractorilor – membri ai unei grupări criminale organizate. Doar prin utilizarea acestei forme a asistenței juridice internaționale în materia penală investigația va fi una eficientă, asigurând calitatea actului de justiție și încrederea societății în instituțiile statului.

Referințe bibliografice

1) Cel de-al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență

judiciară în materie penală, încheiat la Strasbourg la 08.11.2001 și semnat de Republica Moldova la 13.03.2012. Publicat: 08-02-2013 în Monitorul Oficial Nr. 27-30 art. 110.

- 2) Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003. Monitorul Oficial al RM nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
- 3) Echipe comune de anchetă, Ghid practic. Disponibil: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11501-2016-INIT/ro/pdf>;
- 4) <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/155/cooperarea-judiciara-in-materie-penala> (accesat: 01.12.2021).
- 5) Ordinul comun al Procuraturii Generale, Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului Național Anticorupție nr. 40/215/324-0/92 din 23.07.2014, pentru aprobarea Instrucțiunii cu privire la constituirea și activitatea echipelor comune de investigații (Ordinul este semnat și se referă la instituțiile din Republica Moldova).
- 6) Poalelungi Mihai și alții, Cooperarea juridică internațională, 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, Institutul Național de Justiție, Chișinău, 2018.
- 7) Rotundu Diana, procuror, șef adjunct al Secției asistență juridică internațională și integritate europeană din cadrul Procuraturii Generale a Republicii Moldova, consilier juridic de stat de rangul II, Echipele comune de investigație – realitate pentru Republica Moldova. Publicat în Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1, 2014.